

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет

Яцишин Роксолана Володимирівна

УДК 336

Моделювання інвестування соціально-економічної сфери
051 «Економіка» (галузь наук – Соціальні та поведінкові науки)

Автореферат на здобуття
другого (магістерського) рівня вищої освіти

Івано-Франківськ – 2022

Дипломна робота виконана в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника

Науковий керівник

к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної кібернетики Судук Н.В.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові, місце роботи, посада)

Рецензенти:

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів Плещ І.І.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові, місце роботи, посада)

Захист відбудеться «19» грудня 2022 р.

Дипломну роботу надано до захисту «___» _____ 20___ р.

Завідувач кафедри _____

Леся ДМИТРИШИН

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ	6
1.1. Концепція і класифікація інвестицій	6
1.2. Структура соціально-економічної сфери і її місце у інвестуванні: європейський досвід	12
1.3. Роль місцевого самоврядування в інвестуванні соціально-економічної сфери	19
Висновки до розділу 1	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІНВЕСТУВАННЯ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНУ СФЕРУ	24
2.1. Порівняльний аналіз інвестування в соціально-економічну сферу в країнах ЄС	24
2.2. Аналіз синергії соціальних інвестицій	36
2.3. Аналіз інвестування в соціально-економічну сферу в Україні	43
Висновки до розділу 2	51
РОЗДІЛ 3. МОДЕЛЮВАННЯ ІНВЕСТУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ	52
3.1. Модель оптимізації інвестиційної програми соціально-економічної сфери	52
3.2. Соціальні інвестиції як стратегія для наступної багаторічної фінансової програми	63
3.3. Пропозиції щодо впровадження європейської соціальної моделі в Україні	76
Висновки до розділу 3	85
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТКИ	92

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Дуже довго інвестиції в соціально-економічну сферу були периферійним питанням порядку денного, у тому числі в дебатах щодо можливих реформ. Навіть такі інструменти, як структурні фонди ЄС, часто розглядалися лише як інструменти перерозподілу, хоча вони також є потужними рушійними силами нашого майбутнього процвітання.

Однак перенесення акценту європейської економічної політики на соціальні інвестиції стало необхідним, особливо після початку Великої рецесії. Ця зміна відбулася через те, що реформа системи управління була недостатньо глибокою або швидкою, і це зростання потрібно було якось генерувати. ЄС мав оновити свою зламану бізнес-модель, і для цього потрібно було розглянути нові інструменти. Такими інструментами виявилось інвестування в соціально-економічну сферу задля побудови економіки добробуту.

Дослідженню питань інвестування в соціально-економічну сферу або соціального інвестування присвячено праці багатьох зарубіжних і вітчизняних дослідників. Теоретико-прикладні аспекти соціального інвестування в контексті побудови економіки добробуту приділено в працях В. Антонюк, Л. Будьонної, З. Варналія, В. Воротіна, О. Герасименко, С. Гринкевич, О. Дороніної, С. Калініної, А. Колота, Е. Лібанової, Л. Лісогор, С. Мельника, Г. Назарової, О. Новікової.

Мета і задачі дослідження полягають у розробці теоретико-методичних засад, науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо моделювання інвестування в соціально-економічну сферу.

У зв'язку з цим у дипломній роботі поставлені і вирішені такі **задачі**:

- здійснити класифікацію інвестицій,
- проаналізувати структуру соціально-економічної сфери і визначити її

місце у інвестуванні,

- визначити роль місцевого самоврядування в інвестуванні соціально-економічної сфери,

- здійснити порівняльний аналіз інвестування в соціально-економічну сферу та синергії соціальних інвестицій на прикладі країн ЄС,

- провести аналіз інвестування в соціально-економічну сферу в Україні,

- розглянути та реалізувати оптимізаційну модель формування інвестиційної програми соціально-економічної сфери,

- розглянути соціальні інвестиції з точки зору формування стратегії для наступної багаторічної фінансової програми,

- сформувати пропозиції щодо впровадження європейської соціальної моделі в Україні.

Об'єктом дослідження є інвестування в соціально-економічну сферу.

Предметом дослідження є математичні моделі та методи інвестування в соціально-економічну сферу.

Методи дослідження. Методологічною основою дипломної роботи є фундаментальні положення та принципи теорії інвестування. У роботі для розробки теоретико-методичних та прикладних засад інвестування в соціально-економічну сферу використано системний підхід, а також сукупність методів пізнання суспільних процесів і явищ, зокрема: логічного узагальнення, аналізу та синтезу (для удосконалення категоріально-понятійного апарату дослідження, формування множини чинників соціально-економічної сфери, дослідження теоретичних аспектів планування та оптимізації інвестування в соціально-економічну сферу); ретроспективного економіко-статистичного аналізу (для аналізу інвестування в соціально-економічну сферу в Україні та країнах ЄС); методів оптимізації (для побудови оптимізаційну модель формування інвестиційної програми соціально-економічної сфери).

Інформаційною базою слугували первинні та кінцеві статистичні дані Державної служби статистики України, Євростату, матеріали періодичних видань, науково-практичних конференцій, нормативні та довідкові матеріали.

Наукова новизна полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень щодо впровадження математичних моделей та методів інвестування в соціально-економічну сферу. До найвагоміших наукових результатів, які характеризують новизну магістерської роботи, належать такі:

- встановлено важливість оптимізації формування інвестиційної програми соціально-економічної сфери. Для реалізації даної мети використано інструментарій побудови оптимізаційної моделі;

- на підставі проведеного аналізу інвестування в соціально-економічну сферу та синергії соціальних інвестицій на прикладі країн ЄС сформовано пропозиції щодо впровадження європейської соціальної моделі в Україні.

Практичне значення магістерської роботи полягає у розробці науково-прикладних положень щодо аналізу соціальних інвестицій з точки зору стратегії для наступної багаторічної фінансової програми. Запропонований методичний підхід формування стратегії соціальних інвестицій, заснований на логіці політичної та інституційної взаємодоповнюваності, має дозволити максимізацію соціальної та економічної віддачі від соціальних витрат. На цьому тлі далі представлено деякі конкретні пропозиції щодо того, як реформувати поточні пропозиції, щоб зробити бюджет України орієнтованим на повноцінну стратегію соціальних інвестицій.

Структура роботи визначена предметом, метою, завданнями і логікою наукових пошуків. Робота складається зі вступу, трьох розділів, поділених на 9 підрозділів, висновків та списку використаних джерел (43 найменувань), додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У розділі 1 «ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ» досліджено концепцію і класифікацію інвестицій, проаналізовано структуру соціально-економічної сфери і її місце у інвестуванні з врахуванням європейського досвіду та визначено роль місцевого самоврядування в інвестуванні соціально-економічної сфери.

Встановлено, що з метою забезпечення ефективності соціального та економічного розвитку, усунення диспропорцій, досягнення оптимальних співвідношень між окремими сферами розробляється комплекс рішень і заходів, що визначають напрями використання інвестицій у сферах і галузях національної та регіональної економіки, тобто проводиться інвестиційна політика. Одним з елементів інвестиційної політики є формування заходів та принципів щодо інвестування в соціально-економічну сферу.

Проаналізовано структуру соціально-економічної сфери і визначено її місце у інвестуванні. Встановлено, що необхідно визначити альтернативну модель, що була б більш ефективною і адаптованою до поточних соціальних очікувань, і концепція соціальних інвестицій могла б стати важливим кроком у цьому напрямку.

Визначено роль місцевого самоврядування в інвестуванні соціально-економічної сфери. Зроблено висновок про множинність і обсяг теоретичних інвестиційних концепцій в соціально-економічну сферу, що призводить до складності, яка виходить за рамки визначень концептуальних інвестицій. Через свою неоднозначність підходи залежать від перспективи аналізу.

У розділі 2 «АНАЛІЗ ІНВЕСТУВАННЯ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНУ СФЕРУ» здійснено порівняльний аналіз інвестування в соціально-економічну сферу та синергії соціальних інвестицій на прикладі

країн ЄС. Емпіричний аналіз показав, що здорове поєднання економічного зростання, інклюзивних ринків праці та справедливого перерозподілу, а також несприятливих проблем високих видатків на соціальний захист, низького рівня зайнятості та нерівного перерозподілу вимагає більш інституційно чутливого, багатofакторного аналізу політики, ніж дозволяє будь-який спрощений компроміс. Доведено, що існує мультиплікативний ефект (синергія) соціальних інвестицій протягом життя.

Проведено аналіз інвестування в соціально-економічну сферу в Україні. Можна зауважити наявність нераціональної системи розподілу інвестицій. Більша частка інвестованих ресурсів витрачається на сфери, віддача від яких є мінімальною. Крім того, такого роду соціальне інвестування немає прямого впливу на підвищення добробуту населення. Тому, в умовах загального скорочення витрат України на соціальну сферу ще більш актуальним стає питання підвищення ефективності системи їх перерозподілу та повернення соціальних інвестицій.

У розділі 3 **«МОДЕЛЮВАННЯ ІНВЕСТУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ»** розглянуто оптимізаційну модель формування інвестиційної програми соціально-економічної сфери. Реалізовано розглянуту модель за функціями соціального захисту в Україні з фіксованими і змінними обсягами фінансування, що дозволяють формувати оптимальні інвестиційні програми за умови використання повністю або частково бюджетного фінансування, а також у випадку змішаних джерел фінансування. Застосування такої моделі оптимальної інвестиційної програми за функціями соціального захисту в Україні допомагає досягти оптимізації використання зовнішнього інвестування в соціально-економічну сферу, а також розрахувати терміни і обсяги залучення засобів і параметри їх повернення, що дозволяє активніше залучати зовнішній інвестиційний капітал.

Розглянуто соціальні інвестиції з точки зору формування стратегії для наступної багаторічної фінансової програми та сформовано пропозиції

щодо впровадження європейської соціальної моделі в Україні.

Узгодження економічної та соціальної політики, програм і рамок між собою, а також з існуючими програмами в державах-членах ЄС може дозволити Україні досягти кращих результатів навіть у поточному контексті бюджетного тиску. Відтак потрібно: підтримувати цільові соціальні інвестиційні реформи; запровадити процедуру соціального дисбалансу; запровадити Європейську схему допомоги з безробіття (EUBS) з перестрахуванням: як автоматичний контрциклічний фіскальний перерозподіл у часі та просторі; запровадити срібне правило для інвестицій у людський капітал; адаптувати підтримку до регіональних потреб.

ВИСНОВКИ

Розглянуті в роботі теоретико-методичні засади, науково-методичні підходи та практичні рекомендації щодо моделювання інвестування в соціально-економічну сферу дають можливість зробити наступні висновки:

1. Інвестування в соціально-економічну сферу – це фінансові інвестиції з метою вирішення соціальних проблем і отримання прибутку.

Визначення компромісу між компенсаторним інвестуванням в соціально-економічну сферу та інвестуванням в добробут передбачає проведення аналізу соціального інвестування, який базується на таких принципах: даний аналіз згруповує країни, які мають схожі соціальні інтереси; аналіз зосереджується на сферах політики соціальних інвестицій, визначених шляхом зосередження виключно на витрати, які явно спрямовані на запобігання, а не на зменшення ризиків; кількісний аналіз завершується якісним аналізом основної інституційної політики з метою вивчення потенційного зв'язку між регулюванням і фінансуванням соціальних інвестицій.

2. Посилення інтересу до питань соціальних інвестицій є тим більш виправданим, що окрім таких викликів як безробіття та низький рівень зайнятості, бідності та соціальної ізоляції, сімейної та демографічної кризи, з'являється ще такі виклики як дефіцит соціального та креативного капіталу, освіта, яка не адаптована до вимог сучасності, або проблеми міграції та мультикультуралізму.

Таким чином, необхідно визначити альтернативну модель, що була б більш ефективною і адаптованою до поточних соціальних очікувань, і концепція соціальних інвестицій могла б стати важливим кроком у цьому напрямку.

3. Інвестиції місцевого самоврядування передбачають вкладення коштів з метою збільшення майбутніх матеріальних і нематеріальних благ місцевої спільноти. До цієї категорії належать інвестиції, які здійснюються

органами місцевого самоврядування ОТГ, району та області, а також здійснену інвестиційну діяльність органами місцевого самоврядування.

4. Порівняльний аналіз інвестування в соціально-економічну сферу та синергії соціальних інвестицій на прикладі країн ЄС показав, що здорове поєднання економічного зростання, інклюзивних ринків праці та справедливого перерозподілу, а також несприятливих проблем високих витратів на соціальний захист, низького рівня зайнятості та нерівного перерозподілу вимагає більш інституційно чутливого, багатофакторного аналізу політики, ніж дозволяє будь-який спрощений компроміс.

5. Аналіз синергії соціальних інвестицій показав, що необхідно терміново замінити імператив «окупності роботи» шляхом жорсткої економії, приватизації соціальних послуг і дерегуляції ринку праці підходом «спроможності», який активізує допомогу бідним, сімейні послуги, освіту, професійну підготовку та посередництво у працевлаштуванні, а також громадське здоров'я, «втиснення», а не «витиснення» приватної економічної ініціативи та зростання, на нижчих рівнях нерівності та бідності.

6. Аналіз інвестування в соціально-економічну сферу в Україні, показав що на рівні держави інвестування в соціально-економічну сферу в Україні здійснюється через перерозподіл ВВП, а також через перерозподіл окремих статей бюджету країни. Сегментами соціального інвестування в Україні є розвиток системи освіти, забезпечення населення країни якісною медичною допомогою, покращення забезпеченості житлом населення; запровадження стандарту соціальної корпоративної відповідальності.

7. Розглянуто оптимізаційну модель формування інвестиційної програми соціально-економічної сфери. Практична реалізація запропонованих варіантів інвестиційних програм за функціями соціального захисту в Україні дозволяє в цілому підвищити ефективність фінансового управління розвитком соціально-економічної сфери через оптимізацію та вдосконалення бюджетного інвестування, використання

зовнішніх інвестицій, а також термінів і обсягів залучення інвестиційних коштів, необхідних для реалізації інвестиційних програм. Модель оптимальної інвестиційної програми з врахуванням ризику дозволяє визначити «запас міцності» інвестиційної програми за функціями соціального захисту в Україні до змін зовнішніх чинників, що є актуальним в умовах нестабільної економіки.

Соціальні інвестиції доцільно поєднувати з інвестиціями у високоліквідні і швидкозростаючі фінансові активи. Джерелом цих вкладень можуть бути фінансові ресурси, що виділяються для резервування вибраного варіанту інвестиційної програми. Для зниження фінансових ризиків можна використати апарат формування інвестиційного портфелю.

8. Багаторічній фінансовій програмі, не вистачає комплексної стратегії соціальних інвестицій, заснованої на логіці політичної та інституційної взаємодоповнюваності, яка б дозволила максимізацію соціальної та економічної віддачі від соціальних витрат.

9. Дотримання логіки соціальних інвестицій, заснованої на взаємодоповнюваності положень багаторівневої політики, дозволяє соціальним витратам отримувати переваги від важливих ефектів левериджу, примножуючи економічну та соціальну віддачу від початкових інвестицій.

Узгодження економічної та соціальної політики, програм і рамок між собою, а також з існуючими програмами в державах-членах ЄС може дозволити Україні досягти кращих результатів навіть у поточному контексті бюджетного тиску.